

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора

Рибалка Петра Федоровича

**на дисертацію Кукси Т.О. «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ
ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми наукового дослідження зумовлена тим, що дисертантка висвітлює проблему дуальної освіти в країнах Європейського Союзу, виокремлюючи кращі практики, які могли би бути запозичені у процесі модернізації системи освіти в цілому й оновленні механізмів реалізації дуальної форми здобуття освіти в українських закладах фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти зокрема. Необхідність запровадження дуальної освіти в Україні підкреслена в низці державних документів, зокрема: Законах України «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019), «Про вищу освіту» (2014, з змінами), Розпорядженні Кабінету Міністрів України № 214-р від 03.04.2019 «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», Наказі Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 № 426 «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» тощо.

Актуалізують досліджувану проблему і виявлені Куксою Т.О. суперечності між: суспільною потребою у кваліфікованих конкурентоспроможних випускниках закладів фахової передвищої та вищої освіти та недостатнім рівнем теоретичного осмислення цього феномену академічною спільнотою; наявністю в Україні потенціалу для розвитку дуальної освіти та недостатньою розробленістю механізмів його

використання провайдерами освітніх послуг у галузі фахової передвищої та вищої освіти; необхідністю імплементації позитивного європейського досвіду дуальної освіти на національному ґрунті та відсутністю структурованих рекомендацій для різних груп стейкхолдерів.

У цьому контексті актуальність рецензованого дослідження Кукси Т.О. «Організаційно-педагогічні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу» не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексного дослідження кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Теоретичні та методичні засади інноваційного розвитку освіти у національному, європейському та глобальному контекстах» (реєстраційний номер 0121U107883). Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 22.10.2021 року).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Ґрунтовний аналіз дисертаційної роботи виявив, що дослідження окресленої проблеми є цілісним, системним і повним, оскільки авторкою науково обґрунтовано організаційно-педагогічні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу.

У дисертації здобувачкою розглянуто сутність феномену дуальної освіти, окреслено концептуальні засади, історичні передумови й генезу дуальної освіти в країнах Європейського Союзу.

Значну цінність становлять розроблені авторкою рекомендації щодо використання позитивного європейського досвіду в закладах освіти України.

Нові факти, одержані здобувачем.

Задля досягнення поставленої мети Кукса Т.О. визначає і розв'язує конкретні науково-дослідницькі завдання в межах обраної проблематики. Наукова новизна рецензованого дослідження є беззаперечною, оскільки авторкою вперше українській педагогічній науці здійснено комплексне

дослідження організаційно-педагогічних засад дуальної освіти в країнах Європейського Союзу; в рамках висвітлення стану розробленості проблеми дослідження в українському науковому дискурсі виокремлено аспекти її розгляду (історичний, професійно-педагогічний, управлінський, компаративний, технологічний); розкрито концептуальні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу, зокрема схарактеризовано структуру трансферу політики в галузі професійної освіти та навчання, унаочнену в циклічній моделі; виявлено історичні передумови й розкрито генезу дуальної освіти в країнах Європейського Союзу, що мала декілька основних векторів розвитку відповідно до низки моделей професійної освіти і навчання, які виступали зразком для наслідування іншими країнами Європи (ліберальна модель ринку (Велика Британія), бюрократична, регульована державою модель (Франція) та дуальна корпоративна модель (Німеччина)); висвітлено нормативні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу (стратегічні пріоритети й механізми реалізації дуальної освіти, висвітлені в державних нормативних документах країн Європейського Союзу); у межах організаційних засад охарактеризовано основні типи організації дуальної професійної освіти в країнах Європейського Союзу (повноцінна система учнівства; системи, у яких навчання здійснюється паралельно з іншими напрямками професійної освіти; шкільні заклади професійної освіти з високою часткою навчання на робочому місці; переважно шкільні системи/програми ПТО); окреслено змістово-процесуальні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу (зміст, структуру та особливості реалізації дуальних освітніх програм у закладах вищої освіти); визначено можливості використання позитивного європейського досвіду в розвитку дуальної освіти в Україні й окреслено чинники, що можуть сприяти успішному запровадженню дуальної освіти на національному ґрунті.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, опублікованих працях.

На основі аналізу тексту дисертаційної роботи можемо зробити висновок щодо обґрунтованості її наукових положень і висновків. Цілком релевантними вважаємо застосовані методи наукового пошуку, а саме: загальнонаукові – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація – були обрані для опрацювання наукових джерел, присвячених проблемам розвитку й організації дуальної освіти в країнах Європейського Союзу; конкретно наукові: системний аналіз, що дозволив виявити взаємозв'язки між елементами системи дуальної освіти в країнах Європейського Союзу як цілісного феномену; термінологічний аналіз – уможливив визначення сутнісних характеристик ключових понять дослідження; історико-генетичний і ретроспективний аналіз, за допомогою якого було висвітлено передумови й розкрито генезу дуальної освіти в країнах Європейського Союзу; метод екстраполяції, за допомогою якого було визначено можливості використання позитивного європейського досвіду в розвитку дуальної освіти в Україні; емпіричні – бесіди та електронне листування з фахівцями в галузі дуальної освіти.

Вагомою є апробація результатів дисертаційного дослідження на міжнародних науково-практичних конференціях та семінарах: «Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2021; 2022; 2023; 2024); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2022 р.); «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу» (Київ, 2022); «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» (Суми, 2025); «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу» (Полтава, 2025).

Значення для науки і практики отриманих результатів.

Дисертаційна робота Кукси Т.О. містить раніше незахищені положення, а обґрунтовані результати розв'язують актуальну проблему. Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається можливістю використання представлених положень, висновків і рекомендації у процесі формування освітньої політики у відповідній сфері, розроблення професійних стандартів і методичного забезпечення освітнього процесу, а також у викладанні лекційних та практичних занять для здобувачів першого, другого і третього рівнів вищої освіти та для підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Одержані матеріали й опрацьована джерельна база мають прикладне значення для подальших наукових досліджень у суміжних галузях знань та для використання в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

На позитивну оцінку заслуговує ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків. Їхня достовірність та новизна підтверджуються конкретним змістом і результатами дослідження. У вступі дисертаційної роботи чітко окреслено науковий апарат дослідження, мета і завдання узгоджені зі структурою та висновками роботи. Загальні висновки є вмотивованими, ґрунтуються на результатах, викладених послідовно в трьох розділах дисертаційної роботи, розкривають зміст проведеного дослідження й узгоджуються з окресленими у вступі завданнями. Означене засвідчує той факт, що мета кваліфікаційної праці досягнута. Додатки суттєво доповнюють основний зміст дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за доцільне висловити в дискусійному плані деякі зауваження та побажання.

1. Вважаємо, що робота виграла б, якби авторка здійснила зіставлення вітчизняного досвіду впровадження елементів дуальної освіти з європейськими моделями.

2. Характеризуючи програми дуальної освіти, запроваджені в закладах вищої освіти, варто було б розширити коло аналізованих країн.

3. Окремі підрозділи містять фрагменти описового характеру, які можна було подати в більш узагальненому вигляді, що б підвищило наукову компактність тексту.

Повнота викладення матеріалу дисертації в наукових публікаціях.

Основні теоретичні положення й висновки дослідження представлено в 10 наукових публікаціях, серед яких 8 одноосібних, із яких 1 розділ закордонної колективної монографії, 3 статті в наукових фахових виданнях України, 6 праць апробаційного характеру. Аналіз наукових робіт здобувачки, зазначених у списку опублікованих праць за темою дисертації, дає можливість стверджувати, що представлені роботи повною мірою відображають основні положення та висновки дослідження.

Висновок про відповідність кваліфікаційної наукової праці чинним вимогам.

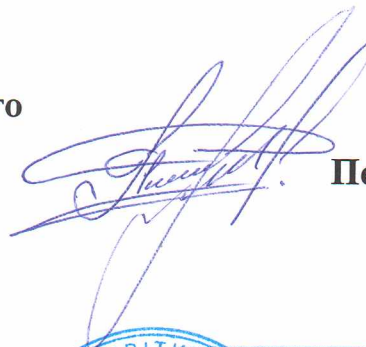
Дисертація Кукси Т.О. «Організаційно-педагогічні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

У кваліфікаційній праці представлено теоретичне обґрунтування та запропоноване нове розв'язання проблеми дуальної освіти в країнах Європейського Союзу. Обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, визначено сутнісний зміст основних понять дослідження. Результати дисертаційного дослідження засвідчили успішність вирішення поставлених завдань, основні положення дисертації мають наукову новизну і пройшли достатню апробацію. Зміст кваліфікаційної праці відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Кукси Т.О. «Організаційно-педагогічні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу» відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

**доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри теорії та методики
фізичної культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка**

 Петро РИБАЛКО

